

Original Research Paper

The impact of higher education on the quality of life of married housewives in Tehran

Negin Ghari^{1*}, Friba Seyedan², Masoud Zamani Moghadam

¹ PhD Student in Social Welfare, Faculty of Social Sciences, Tehran University, Tehran, Iran

² Assistant Professor in Sociology, Faculty of Social and Economic Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran

³ Assistant Professor in Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran

ARTICLE INFO

Received: Dec. 26, 2023

Revised: Feb. 19, 2024

Accepted: Mar. 10, 2024

KEYWORDS

quality of life
university education
housewives
social capital
socio-economic status

* Corresponding Author

✉ neginghari2022@ut.ac.ir

☎ +98 9125964572

How to cite this article:

Ghari, N., Seyedan, F., & Zamani Moghadam, M. (2024). The impact of higher education on the quality of life of married housewives in Tehran. *Journal of University Studies*, 2(3), 171-194.
doi: [10.22035/jous.2024.5501.1102](https://doi.org/10.22035/jous.2024.5501.1102)
URL: https://www.jous.ir/article_543.html

Copyright:

© The authors retain the copyright and full publishing rights. This is an open access article under the **CC BY 4.0** license.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

ABSTRACT

Despite the significant increase in the presence of women in Iran's higher education system, a large proportion of them assume the role of homemakers after graduation. This raises the fundamental question of what impact university education has on the quality of life of housewives. Therefore, the main objective of this study is to conduct a causal analysis of this impact and to compare the quality of life between two groups of married housewives in Tehran: those with and without university education. This research was designed based on the World Health Organization's theories of quality of life, social capital, and the relationship between education, empowerment, and the formation of expectations. This study was conducted using a survey method with a questionnaire administered to a sample of 400 housewives aged 25 to 59 in Tehran, selected through a multi-stage cluster sampling method. Data were analyzed using t-tests for mean comparison and Structural Equation Modeling (SEM) with AMOS software. The results of the Structural Equation Modeling indicated that university education has a direct negative effect ($\beta = -0.175$) on quality of life, but its indirect effect through mediating variables is positive and significant ($\beta = 0.32$). Consequently, the total effect of education on quality of life was found to be positive ($\beta = 0.145$). This positive impact is realized when education leads to an increase in decision-making power within the family, social capital, and socio-economic status. Furthermore, the results of the mean comparison test showed that the average quality of life was significantly higher in the group of women with a university education (84.14) compared to the other group (80.41). The findings suggest that university education, in itself, can negatively affect quality of life due to increased unmet expectations. However, when it leads to the genuine empowerment of women within the family and society, it becomes an effective factor in enhancing their quality of life.

INTRODUCTION

Despite the significant growth in women's enrollment in higher education in Iran, a profound gap persists between their educational attainment and economic participation rates. This has led to the emergence of a large social group: 'educated housewives'. Adopting an innovative approach, this research moves beyond the conventional comparison of employed women and housewives to focus on analyzing the net impact of education on the quality of life among housewives themselves.

The primary objective of this study is to compare the quality of life between two subgroups of homemakers—those with and without university education—in order to assess the influence of higher education independent of variables such as employment-related income. Furthermore, the study examines the differences in social capital between these two groups and its relationship to their quality of life.

Given the pivotal role of education in shaping women's identity and expectations, this research seeks to provide a deeper understanding of the socio-cultural consequences of expanding higher education for women in Iran. Its findings can inform policymaking related to this growing demographic.

METHODOLOGY

The study employs a cross-sectional survey design with a descriptive-analytical approach to examine the factors affecting the quality of life among housewives. The statistical population consists of married housewives aged 25 to 59 in Tehran, from which a sample of 400 individuals was selected using a multi-stage cluster sampling method. Data collection was conducted through face-to-face interviews using a questionnaire as the primary tool.

The main dependent variable, quality of life, was measured using the standardized WHOQOL-BREF questionnaire. The primary independent variable, university education, was defined dichotomously (having or not having a university degree). Other key variables included social capital, decision-making power (measured with researcher-developed scales), and socio-economic status. The reliability of the instrument was confirmed using Cronbach's alpha.

Data were analyzed using Pearson correlation tests, t-tests, and structural equation modeling (SEM) to examine causal relationships among the variables. The construct validity of the instrument was also confirmed prior to analysis through confirmatory factor analysis (CFA).

FINDINGS

The findings revealed a statistically significant higher mean quality of life score among women with university education (84.14) compared to those without such education (80.41). Notably, women with higher education reported better quality of life specifically in the physical health and social relationships domains. Correlation analyses demonstrated positive relationships between quality of life and both social

capital ($r = 0.605$) and socioeconomic status ($r = 0.372$). Furthermore, socioeconomic status showed a direct positive influence on quality of life, indicating that as socioeconomic status improves, quality of life correspondingly increases.

Results from the Structural Equation Modeling (SEM) with satisfactory fit indices revealed complex relationships among the variables. Although university education demonstrated a direct negative effect ($\beta = -0.175$) on quality of life, its indirect effect through mediating variables - particularly social capital - was positive and substantial ($\beta = 0.32$). Consequently, the total effect of education on quality of life was evaluated as positive ($\beta = 0.145$). In this model, university education exerted positive indirect effects on quality of life through the mediating pathways of social capital, decision-making power, and socioeconomic status.

CONCLUSION

This study examines the dual role of university education in the quality of life of married housewives. The findings indicate that while higher education may have a direct negative impact on life satisfaction due to increased expectations and the gap between academic aspirations and traditional domestic roles, it simultaneously exerts a significant positive influence on quality of life through indirect pathways. These pathways include the enhancement of social capital, increased decision-making power within the family, and improved socioeconomic status. Consequently, the net effect of university education on quality of life is ultimately positive.

The ultimate conclusion suggests that education alone does not guarantee improved quality of life. Rather, it becomes an empowering factor when it enhances women's position in family and society through key mediating mechanisms. These results emphasize the necessity of designing policies that go beyond quantitative expansion of higher education and highlight the importance of creating social and economic frameworks for women to genuinely benefit from their educational capital.

NOVELTY

This research breaks new ground by examining educated housewives as a distinct demographic, revealing the paradoxical duality of higher education's impact on quality of life. The central innovation lies in empirically verifying both the direct negative effect and indirect positive effects of university education simultaneously. The development of an integrated causal model that elucidates the role of mediating variables - particularly social capital and decision-making autonomy - in this complex relationship represents another significant contribution. By moving beyond simplistic analyses, this study provides a nuanced, multidimensional understanding of higher education outcomes for women within Iran's specific cultural context, offering valuable insights for both academic discourse and policy development.

CONFLICT OF INTEREST

No conflict of interest declared by the Authors.

University Studies

Vol. 2
Issue 3
Spring 2024

BIBLIOGRAPHY

- Aghasi, M., & Rouholamin, Z. (2023). The narrative of female students' experience of the quality of identity changes. *Journal of University Studies*, 1(3), 165-188. [In Persian]
- Bokharaei, A., & Shariatiyan, M.H. (2014). A sociological study of factors affecting the development of quality of life for women in Mashhad. *Journal of Social Development*, 8(4), 107-132. [In Persian]
- Bullen, P., & Onyx, J. (1998). *Measuring social capital in five communities in NSW: The social capital questionnaire*. Centre for Australian Community Organisations and Management (CACOM), University of Technology Sydney. Retrieved from <https://www.mapl.com.au/A2.htm>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(Supplement), S95-S120. doi:10.1086/228943
- Dinwiddie, G.Y. (2010). The health advantages of educational attainment. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (3rd ed., pp. 667-672). Elsevier. doi:10.1016/B978-0-08-044894-7.00667-1
- Fereydowni, S. (2023). Gender-based beliefs and their traces in the labor market for female graduates: The origin of choices and preferences. *Journal of University Studies*, 1(3), 85-112. doi: 10.22035/jous.2023.5010.1031 [In Persian]
- Ghaffari, G., & Shirali, E. (2018). Measuring the quality of life of people in Tehran based on the WHOQOL-BREF standard questionnaire. *Journal of Economic Sociology and Development*, 7(1), 125-150. [In Persian]
- Hosseini Amin, S.N., Seyed Mirzaei, S. M., & Idrisi, A. (2016). A study of quality of life and its effective factors: The case of Tehran citizens. *Journal of Social Welfare Planning and Development*, 7(27), 33-47. doi:10.22054/qjsd.2016.5939 [In Persian]
- Hosseini, S. H., Nosraty, N., & Tomraee, S. (2025). Children, healthy lifestyle, and media literacy. *Journal of Cyberspace Studies*, 9(1), 1-23. doi:10.22059/jcss.2024.387609.1120
- Huang, J., Van den Brink, H.M., & Groot, W. (2009). A meta-analysis of the effect of education on social capital. *Economics of Education Review*, 28(4), 454-464. doi:10.1016/j.econedurev.2008.03.004
- Institute for Research and Planning in Higher Education. (2022). *Higher education statistics of Iran at a glance*. Retrieved from <https://short-url.org/1hK5m> [In Persian]
- Javed, S., Javed, S., & Khan, A. (2016). Effect of education on quality of life and well-being. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(58), 2349-3429. doi:10.25215/0304.058
- Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change*, 30(3), 435-464. doi:10.1111/1467-7660.00125
- Kristoffersen, I. (2018). Great expectations: Education and subjective wellbeing. *Journal of Economic Psychology*, 66, 64-78. doi:10.1016/j.joep.2018.01.004

- Nejat, S., Montazeri, A., Holakouie Naieni, K., Mohammad, K., & Majdzadeh, S. R. (2006). Standardization of the World Health Organization's Quality of Life Questionnaire (WHOQOL-BREF): Translation and psychometric assessment of the Iranian version. *Journal of the School of Public Health and Institute of Public Health Research*, 4(4), 1-12. [In Persian]
- Offe, C., & Fuchs, S. (2002). A decline of social capital? The German case. In R. D. Putnam (Ed.), *Democracy in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society* (pp. xx-xx). New York, NY: Oxford University Press.
- Oreopoulos, P., & Salvanes, K. G. (2011). Priceless: The nonpecuniary benefits of schooling. *Journal of Economic Perspectives*, 25(1), 159-184. doi:10.1257/jep.25.1.159
- Parry, M. (2010). Betty Friedan: Feminist icon and founder of the National Organization for Women. *American Journal of Public Health*, 100(9), 1584-1585. doi:10.2105/AJPH.2009.185657
- Parry, M. (2010). Betty Friedan: Feminist icon and founder of the National Organization for Women. *American Journal of Public Health*, 100(9), 1584-1585. doi:10.2105/AJPH.2009.185657
- Pesaran Razagh, S. (2022). An analysis of the position of social dimensions of quality of life in the country's development plans. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 15(1), 1-30. doi:10.22035/isih.2023.4467.4447 [In Persian]
- Population, Labor Force, and Household Economy Office. (2022). Abstract of the results of the 2022 labor force survey. Retrieved from <https://www.amar.org.ir/Portals/0/Statistics/31436/kar1401> [In Persian]
- Powdthavee, N., Lekfuangfu, W. N., & Wooden, M. (2014). What's the good of education on our overall quality of life? A simultaneous equation model of education and life satisfaction for Australia. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 54, 10-21. doi:10.1016/j.socec.2014.03.003
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Rezaei, M., & Aghabarari, M. (2023). A study of social factors related to the quality of life of women aged 15 to 50 in Divandarreh city. *Quarterly Journal of Applied Studies in Social Sciences and Sociology*, 6(3), 39-52. [In Persian]
- Ruston, D., & Akinrodoye, L. (2002). *Social capital question bank June 2002: Questions from social capital surveys included in the social capital survey matrix 2002*. [Report].
- Sadeghi, R. (2022). Population, development, and social changes [Special issue editor's note]. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 14(4), 5-6. doi:10.22035/isih.2022.41 [In Persian]
- Skevington, S. M., Lotfy, M., & O'Connell, K. A. (2004). The World Health Organization's WHOQOL-BREF quality of life assessment: Psychometric properties and results of the international field trial. *Quality of Life Research*, 13, 299-310. doi:10.1023/B:QURE.0000018486.91360.00

University Studies

Vol. 2
Issue 3
Spring 2024

- Statistical Center of Iran (2016). Results of the 2016 general population and housing census. retrieved from <https://amar.org.ir/population-and-housing-census>
- Tavassoli, A., & Saeidi, V. (2011). The Effect of Women's Employment on the Power Structure in the Families of Eyvanekey City. *Woman in Development and Politics*, 9(3), 133-149. [In Persian]
- Tayyebinia, M., & Rahmani, J. (2016). New motivations for women's identity transformations in higher education. *Iranian Journal of Cultural Research*, 9(2), 101-129. doi: 10.22035/ijcr.2016.309 [In Persian]
- Tolou Mehr, D. (2012). A comparison of the quality of life of employed cultural workers, employed non-cultural workers, and homemaker women (Unpublished master thesis). University of Tabriz, Tabriz, Iran. [In Persian]
- Uphoff, N. (2000). Understanding social capital: Learning from the analysis and experience of participation. In P. Dasgupta & I. Serageldin (Eds.), *Social Capital: A Multifaceted Perspective* (pp. 215-249). Washington, DC: World Bank.
- WHOQOL Group. (1996). *WHOQOL-BREF: Introduction, administration, and scoring* (WHOQOL-BREF instruction, field trial version). Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- Zamani Moghaddam, M., & Afshani, S. A. (2021). Empowerment of female-headed households in Iran: A systematic review. *Social Welfare Quarterly*, 21(80), 45-80. [In Persian]
- Zamani, M., Hosseini, S. H., & Rahmatian, F. (2024). The role of education in successful business management. *Journal of Cyberspace Studies*, 8(2), 317-346. doi:10.22059/jcss.2024.101609
- Zanjani, H., & Bayat, M. (2010). A study of the effect of employment on the quality of life of women in Mashhad. *Contemporary Sociology Journal*, 2(2), 171-190. [In Persian]
- Zarei Ghobadi, Z., Moradian, Y., Sahaqi, H., & Zarei Ghobadi, F. (2022). Investigating Various Social Factors Affecting the Quality of Life of Working and Housewife Women with Emphasis on Family Power Structure. *Journal of New Advances in Behavioral Sciences*, 7(55), 521-541. [In Persian]

مقاله پژوهشی

تأثیر تحصیلات دانشگاهی بر کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار در شهر تهران

نگین قاری^{۱*}، فریبا سیدان^۲، مسعود زمانی مقدم^۳

^۱ دانشجوی دکتری رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۲ استادیار جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

^۳ استادیار جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

چکیده

با وجود گسترش چشمگیر حضور زنان در نظام آموزش عالی ایران، بخش بزرگی از آنان پس از فراغت از تحصیل به ایفای نقش خانه‌داری می‌پردازند. از این رو، این پرسش اساسی مطرح می‌شود که کسب تحصیلات دانشگاهی چه تأثیری بر کیفیت زندگی زنان خانه‌دار دارد. لذا هدف اصلی این پژوهش، تحلیل علی این تأثیر و مقایسه کیفیت زندگی در دو گروه زنان متأهل خانه‌دار برخوردار و غیربرخوردار از تحصیلات دانشگاهی در شهر تهران است. این پژوهش با اتکا بر نظریه‌های کیفیت زندگی سازمان جهانی بهداشت، سرمایه اجتماعی و رابطه تحصیلات با توانمندسازی و شکل‌گیری انتظارات طراحی شد. پژوهش حاضر با روش پیمایش و ابزار پرسشنامه بر روی نمونه‌ای ۴۰۰ نفری از زنان ۲۵ تا ۵۹ ساله خانه‌دار در شهر تهران انجام شد که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب گردیدند. برای تحلیل داده‌ها از آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها و مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار ایموس استفاده شد. نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد که تحصیلات دانشگاهی اثری مستقیم و منفی ($\beta = -.175$) بر کیفیت زندگی دارد، اما اثر غیرمستقیم آن از طریق متغیرهای واسطه‌ای، مثبت و قابل توجه ($\beta = .32$) است؛ در نتیجه، اثر کلی تحصیلات بر کیفیت زندگی مثبت ($\beta = .145$) ارزیابی شد. این تأثیر مثبت زمانی محقق می‌شود که تحصیلات به افزایش قدرت تصمیم‌گیری در خانواده، سرمایه اجتماعی و پایگاه اجتماعی-اقتصادی منجر گردد. همچنین نتایج آزمون مقایسه میانگین‌ها نشان داد که میانگین کیفیت زندگی در گروه زنان برخوردار از تحصیلات دانشگاهی ($84/14$) به‌شکل معناداری بالاتر از گروه دیگر ($80/41$) است. یافته‌ها بیانگر آن است که تحصیلات دانشگاهی به‌خودی‌خود، به‌دلیل افزایش انتظارات برآورده نشده، می‌تواند بر کیفیت زندگی اثر منفی بگذارد، اما اگر به توانمندسازی واقعی زن در خانواده و اجتماع منجر شود، به عامل مؤثری در ارتقای آن تبدیل می‌گردد.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

واژگان کلیدی:

کیفیت زندگی
تحصیلات دانشگاهی
زنان خانه‌دار
سرمایه اجتماعی
پایگاه اجتماعی-اقتصادی

* نویسنده مسئول

neginghari2022@ut.ac.ir ✉

۹۸۹۱۲۵۹۶۴۵۷۲ ☎

چگونه به این مقاله ارجاع دهیم:

قاری، نگین؛ سیدان، فریبا؛ و زمانی مقدم، مسعود (۱۴۰۳). تأثیر تحصیلات دانشگاهی بر کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار در شهر تهران. فصلنامه مطالعات دانشگاه، ۲(۳)، ۱۹۴-۱۷۱.

doi: 10.22035/jous.2024.5501.1102

JRL: https://www.jous.ir/article_543.html

© نویسندگان دارای حق نشر و کلیه حقوق انتشار می‌باشند. دسترسی به متن کامل مقاله براساس قوانین کپی‌رایت کامانز CC BY 4.0 آزاد است.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

۱. مقدمه و بیان مسئله

در دهه‌های اخیر، جامعه ایران دستخوش تحولات بنیادینی در عرصه‌های اجتماعی، فرهنگی و آموزشی شده است (صادقی، ۱۴۰۱، ۵). یکی از جلوه‌های برجسته این دگرگونی‌ها، رشد چشمگیر حضور زنان در نظام آموزش عالی است؛ به گونه‌ای که در سه دهه گذشته، آمارهای رسمی از افزایش مستمر نسبت ورود زنان به دانشگاه‌ها حکایت دارد. از سال ۱۳۹۶ به بعد، در بسیاری از مقاطع تحصیلی، شمار دانشجویان زن از مردان پیشی گرفته است (مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۴۰۱). این تحول، از یک سو بیانگر گسترش فرصت‌های آموزشی برای زنان است، و از سوی دیگر، با پرسش‌ها و چالش‌های جدیدی درباره نسبت تحصیلات، اشتغال و کیفیت زندگی آنان گره خورده است. با وجود این رشد آموزشی، بخش بزرگی از زنان تحصیل کرده پس از فراغت از تحصیل، جذب بازار کار نمی‌شوند و به دلایل گوناگون از مشارکت اقتصادی بازمی‌مانند. بررسی داده‌های آماری این شکاف عمیق میان آموزش و اشتغال را به وضوح نشان می‌دهد. مطابق سرشماری سال ۱۳۹۵، در حالی که نزدیک به ۶/۵ میلیون زن در کشور دارای تحصیلات دانشگاهی اند، اما کمتر از ۱/۶ میلیون نفر از آنان در بازار کار شاغل اند؛ به عبارت دیگر، بیش از ۴ میلیون زن تحصیل کرده از نظر اقتصادی غیرفعال محسوب می‌شوند که بخش عمده‌ای از آنان را زنان خانه‌دار تشکیل می‌دهند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). این آمار با گزارش‌های جدیدتر نیز تأیید می‌شود؛ چنان‌که در سال ۱۴۰۱، سهم زنان دانش‌آموخته دانشگاهی از جمعیت شاغل کشور تنها ۷/۸ درصد بوده است (دفتر جمعیت، نیروی کار و اقتصاد خانوار، ۱۴۰۱). این شکاف بزرگ میان افزایش سطح تحصیلات و کاهش فرصت‌های اشتغال، بیانگر شکل‌گیری یک گروه اجتماعی وسیع و روبه‌رشد از «زنان تحصیل کرده خانه‌دار» است که شرایط و کیفیت زندگی آن‌ها نیازمند مطالعات دقیق علمی است. از سوی دیگر، تحصیلات دانشگاهی تنها ابزاری برای اشتغال نیست، بلکه نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری هویت، کنشگری اجتماعی و تحول در نگرش‌ها ایفا می‌کند (فریدونی، ۱۴۰۲، ۱۰۳-۱۰۲؛ طیبی‌نیا و رحمانی، ۱۳۹۵، ۱۲۴). در نتیجه، زنان تحصیل کرده حتی اگر شاغل

نباشند، در معرض تغییراتی جدی در سبک زندگی، انتظارات و ادراک از کیفیت زندگی قرار می‌گیرند. در حالی که اغلب پژوهش‌های پیشین در ایران بر مقایسه کیفیت زندگی زنان شاغل و خانه‌دار متمرکز بوده‌اند، این مطالعه با تمرکز ویژه بر گروه زنان خانه‌دار به شکلی نوآورانه به مقایسه دو زیرگروه دارای تحصیلات دانشگاهی و فاقد آن می‌پردازد. این رویکرد به ما اجازه می‌دهد تا تأثیر خالص تحصیلات را مستقل از متغیرهایی مانند درآمد شغلی، بر کیفیت زندگی زنان بررسی کنیم.

در سطح جهانی، پژوهش‌هایی به بررسی ارتباط میان آموزش عالی، توانمندی و کیفیت زندگی زنان پرداخته‌اند (جاود و همکاران، ۲۰۱۶؛ پوتاوی و همکاران، ۲۰۱۴) و نشان داده‌اند که تحصیلات دانشگاهی می‌تواند موجب افزایش حضور مؤثر زنان در عرصه‌های گوناگون شود. اما در ایران، تمرکز بیشتر پژوهش‌ها بر مقایسه زنان شاغل و خانه‌دار یا بررسی کیفیت زندگی گروه‌های متنوع زنان بوده است (زنجان‌ی و بیات، ۱۳۸۹؛ طلوع‌مهر، ۱۳۹۱؛ بخارایی و شربتیان، ۱۳۹۳)، و کمتر به بررسی کیفیت زندگی خانه‌دار تحصیل‌کرده به‌عنوان یک گروه خاص پرداخته شده است. امروزه کیفیت زندگی به‌عنوان عنصری کلیدی در سیاست‌گذاری و بررسی سیاست‌های حوزه عمومی مورد بحث قرار می‌گیرد و ضروری است تا بین برنامه‌ها به‌عنوان ابزار و ارتقای کیفیت زندگی به‌عنوان هدف، تطابق وجود داشته باشد (پسران رزاق، ۱۴۰۱، ۹). از این‌رو، با توجه به افزایش روزافزون شمار زنان تحصیل‌کرده‌ای که به دلایل گوناگون خانه‌دار باقی می‌مانند، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است: زنان خانه‌داری که دارای تحصیلات دانشگاهی‌اند، از نظر ادراک فردی خودشان، دارای چه سطحی از کیفیت زندگی‌اند؟ همچنین، این مطالعه در پی آن است که دریابد سرمایه اجتماعی در دو گروه زنان خانه‌دار دارای تحصیلات دانشگاهی و فاقد آن، چه تفاوتی دارد و آیا این تفاوت به سطوح متفاوتی از کیفیت زندگی انجامیده است؟ در شرایطی که تحصیلات دانشگاهی به یکی از شاخص‌های اصلی رشد فردی و اجتماعی زنان تبدیل شده و هم‌زمان با چالش‌هایی در زمینه اشتغال و مشارکت اقتصادی آنان روبه‌روست، پرداختن به وضعیت کیفیت زندگی این قشر می‌تواند به فهم بهتر از پیامدهای فرهنگی-اجتماعی آموزش عالی برای زنان در ایران کمک کند.

۲. پیشینه پژوهش

مطالعات انجام شده درباره تأثیر تحصیلات دانشگاهی بر کیفیت زندگی زنان، به ویژه زنان خانه‌دار، پراکنده بوده و از انسجام تحلیلی کافی برخوردار نیستند. این بخش با مرور انتقادی پژوهش‌های داخلی و خارجی، خلأهای موجود را شناسایی کرده و جایگاه تحقیق حاضر را در پر کردن این خلأها مشخص می‌کند.

پژوهش‌های داخلی عمدتاً کیفیت زندگی زنان را در دو گروه شاغل و خانه‌دار بررسی کرده‌اند و تحصیلات اغلب به‌عنوان متغیری زمینه‌ای در نظر گرفته شده است. زنجانی و بیات (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای در مشهد نشان دادند که زنان با تحصیلات بالاتر در بعد نشاط کیفیت زندگی بهتری دارند، اما این مطالعه تفاوت میان زنان خانه‌دار برخوردار و غیربرخوردار از تحصیلات دانشگاهی را بررسی نکرده است.

طلوع مهر (۱۳۹۱) در تبریز دریافت که تحصیلات در زنان خانه‌دار با بهبود عملکرد جسمانی، کاهش درد جسمانی و افزایش نشاط مرتبط است، اما این پژوهش نیز به‌طور خاص بر زنان خانه‌دار تحصیل کرده تمرکز نداشته و متغیرهای واسطه‌ای مانند سرمایه اجتماعی یا قدرت تصمیم‌گیری را در نظر نگرفته است.

بخارایی و شربتیان (۱۳۹۳) در مشهد، تحصیلات را به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی زنان شناسایی کردند، اما تحلیل آن‌ها فاقد تفکیک گروه‌های خاص مانند زنان خانه‌دار تحصیل کرده بود.

حسینی‌امین و همکاران (۱۳۹۵) و غفاری و شیرعلی (۱۳۹۷) نیز ارتباط مثبت تحصیلات با کیفیت زندگی را تأیید کردند، اما این مطالعات به‌طور کلی بر جمعیت شهری تهران متمرکز بودند و زنان خانه‌دار به‌عنوان گروهی خاص مورد توجه قرار نگرفتند. رضائی و آقابراری (۱۴۰۲) در دیواندره نشان دادند که زنان با تحصیلات بالاتر کیفیت زندگی بهتری دارند، اما این مطالعه نیز به متغیرهای واسطه‌ای مانند سرمایه اجتماعی یا قدرت تصمیم‌گیری توجهی نداشت.

آقاسی و روح‌الامین (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای کیفی در مورد دختران دانشجو دریافتند که تحصیلات دانشگاهی به تحولات هویتی مانند فردگرایی، مساوات‌خواهی و

بازسازی نگرش به ازدواج منجر می‌شود که می‌تواند انتظارات زنان از زندگی و ادراک آن‌ها از کیفیت زندگی را تحت تأثیر قرار دهد. با این حال، این مطالعه به‌طور خاص بر زنان خانه‌دار متمرکز نبود. نقد اصلی بر این مطالعات، فقدان تمرکز خاص بر زنان خانه‌دار تحصیل کرده و عدم بررسی متغیرهای واسطه‌ای نظیر سرمایه اجتماعی و قدرت تصمیم‌گیری است. همچنین، بیشتر این پژوهش‌ها به تحلیل‌های توصیفی محدود شده و از مدل‌سازی‌های پیشرفته مانند معادلات ساختاری برای بررسی روابط پیچیده میان متغیرها استفاده نکرده‌اند.

در سطح بین‌المللی، پژوهش‌ها نتایج متناقضی درباره تأثیر تحصیلات بر کیفیت زندگی ارائه داده‌اند. دین‌وایدی^۱ (۲۰۱۰) نشان داد که تحصیلات بالاتر به‌عنوان یک عامل محافظتی در برابر بیماری‌های جسمی و روانی عمل می‌کند، اما این مطالعه به‌طور خاص بر زنان خانه‌دار تمرکز نداشت.

جاود و همکاران^۲ (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای بر زنان مسلمان خانه‌دار در هند دریافتند که تحصیلات دانشگاهی با بهبود ابعاد جسمانی، روانی و اجتماعی کیفیت زندگی مرتبط است، اما این پژوهش، متغیرهای واسطه‌ای مانند سرمایه اجتماعی را بررسی نکرد و از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی استفاده کرد که تعمیم‌پذیری یافته‌ها را محدود می‌کند. اورئوپولوس و سالوانس^۳ (۲۰۱۱) نشان دادند که تحصیلات، موفقیت در ازدواج و سلامت را بهبود می‌بخشد، اما این مطالعه نیز به‌طور خاص زنان خانه‌دار را مورد توجه قرار نداد. کریستوفرسن^۴ (۲۰۱۸) در استرالیا دریافت که تحصیلات بالاتر با افزایش انتظارات همراه است و اگر این انتظارات برآورده نشود، ممکن است تأثیری خنثی یا حتی منفی بر کیفیت زندگی داشته باشد.

پوتاوی و همکاران^۵ (۲۰۱۴) با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان دادند که تأثیر مستقیم تحصیلات بر کیفیت زندگی منفی است، اما تأثیر غیرمستقیم آن از طریق

1. Dinwiddie
2. Javed, et al.
3. Oreopoulos & Salvanes
4. Kristoffersen
5. Powdthavee, et al.

متغیرهایی مانند درآمد و سلامت مثبت و قابل توجه است، اما مطالعه پوتاوی به طور خاص بر زنان خانه‌دار تمرکز نداشت. یافته‌های حسینی، نصرتی و تمزایی (۲۰۲۵) نیز نشان داد که آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای، از طریق افزایش آگاهی و شکل‌دهی سبک زندگی سالم‌تر، موجب بهبود سلامت روانی و اجتماعی خانواده‌ها می‌شود. این الگو نشان می‌دهد که تأثیر آموزش بر کیفیت زندگی اغلب از مسیرهای میانجی چون تغییر نگرش، رفتارهای سالم و سرمایه فرهنگی تحقق می‌یابد. بررسی مطالعات خارجی نشان می‌دهد که اگرچه برخی پژوهش‌ها تأثیر تحصیلات بر کیفیت زندگی را بررسی کرده‌اند، اما تمرکز بر زنان خانه‌دار تحصیل کرده به‌ندرت دیده می‌شود. علاوه بر این، بیشتر این مطالعات به بررسی متغیرهای واسطه‌ای مانند سرمایه اجتماعی یا قدرت تصمیم‌گیری توجه کافی نداشته‌اند و کمتر از مدل‌سازی‌های پیچیده برای تحلیل روابط چندمتغیره استفاده کرده‌اند.

جمع‌بندی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که مطالعه تأثیر آموزش عالی بر کیفیت زندگی به‌ویژه در میان زنان خانه‌دار، پژوهش جدیدی است که پژوهشگران داخلی، چندان به آن نپرداخته‌اند. البته تعداد اندکی در کنار بررسی کیفیت زندگی در گزارش نتایج خود به سطوح مختلف تحصیلی و ارتباط آن با کیفیت زندگی اقشار مختلف مردم از جمله زنان خانه‌دار اشاره کرده‌اند، اما پژوهش حاضر از نظر تمرکز مستقیم بر متغیر تحصیلات دانشگاهی و انتخاب جمعیت آماری که تفکیک‌کننده زنان خانه‌دار برخوردار و نابرخوردار از تحصیلات دانشگاهی است؛ پژوهشی جدید محسوب می‌شود. در بیش‌تر مطالعات پیشین، یافته‌ها حاکی از آن است که تحصیلات با کیفیت زندگی رابطه معناداری داشته و با افزایش تحصیلات، کیفیت زندگی نیز افزایش یافته است، ولی در این دسته مطالعات، تفکیکی میان زنان خانه‌دار با تحصیلات دانشگاهی و فاقد آن صورت نگرفته است و زنان مورد مطالعه از گروه‌های مختلف شامل زنان خانه‌دار، شاغل و با طیفی گوناگون در نوع شغل و سطح درآمد بوده‌اند و بررسی تأثیر میزان تحصیلات به‌ویژه تحصیلات دانشگاهی در این زنان به‌صورت یک متغیر مستقل اهمیت خود را نشان نداده است. اما در پژوهش حاضر، تأثیر عامل تحصیلات بر

کیفیت زندگی زنان خانه‌دار مدنظر بوده است تا با حذف اثر تحصیلات بر روی شغل و درآمدزایی ناشی از آن، تأثیر بر خورداری از تحصیلات دانشگاهی بر روی کیفیت زندگی زنانی بررسی شود که با میل خود یا جبر بیرونی در خانه مانده‌اند و خانه‌دار محسوب می‌شوند.

۳. مبانی نظری

چارچوب نظری این پژوهش بر پایه یک مدل مفهومی یکپارچه بنا شده است که رابطه‌ی علی میان تحصیلات دانشگاهی و کیفیت زندگی را تبیین می‌کند. این مدل با ادغام چند دیدگاه نظری کلیدی، استدلال می‌کند که تحصیلات دانشگاهی از دو مسیر مجزا و در عین حال مرتبط، بر کیفیت زندگی زنان خانه‌دار تأثیر می‌گذارد. مسیر اول که مبتنی بر دیدگاه‌های مرتبط با هماهنگی میان انتظارات و واقعیت است (برگرفته از نظرات کریستوفر سن، ۲۰۱۸؛ و فریدان، به نقل از: پاری، ۲۰۱۰) بیان می‌کند که تحصیلات به خودی خود با افزایش سطح انتظارات، ممکن است در غیاب تحقق انتظارات (مانند اشتغال) اثر مستقیمی منفی بر رضایت از زندگی داشته باشد. مسیر دوم که از نظریه‌های سرمایه اجتماعی (پاتنام^۱، ۲۰۰۰؛ کلمن^۲، ۱۹۸۸؛ و آپهوف^۳، ۲۰۰۰) و نظریه‌های توانمندسازی زنان (کبیر^۴، ۱۹۹۹) الهام گرفته است، فرض می‌کند که تحصیلات دانشگاهی می‌تواند به صورت غیرمستقیم و از طریق تقویت متغیرهای واسطه‌ای کلیدی مانند سرمایه اجتماعی، قدرت تصمیم‌گیری در خانواده و پایگاه اجتماعی-اقتصادی، تأثیری مثبت و معنادار بر کیفیت زندگی بگذارد. بر این اساس، پژوهش حاضر صرفاً به تعریف مفاهیم نمی‌پردازد بلکه این روابط علی را در قالب یک مدل ساختاری مورد آزمون قرار می‌دهد. در ادامه مبانی نظری هر یک از این مفاهیم اصلی تشریح می‌شود.

1. Putnam
2. Coleman
3. Uphoff
4. Kabeer

کیفیت زندگی: کیفیت زندگی مفهومی چندوجهی است که در رشته‌های مختلف از جمله جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و علوم سلامت مورد توجه قرار گرفته است. سازمان جهانی بهداشت (۱۹۹۶) کیفیت زندگی را به‌عنوان ادراک ذهنی فرد از موقعیت خود در زندگی، در چارچوب نظام‌های فرهنگی و ارزشی و در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها و دغدغه‌هایش تعریف می‌کند. این تعریف بر چهار بعد اصلی تمرکز دارد: سلامت جسمانی (شامل توانایی انجام فعالیت‌های روزمره و وضعیت جسمانی)، سلامت روانی، روابط اجتماعی (کیفیت تعاملات اجتماعی) و سلامت محیط (دسترسی به منابع محیطی و امنیت). این چارچوب به‌دلیل تأکید بر جنبه‌های ذهنی و انعطاف‌پذیری در زمینه‌های فرهنگی مختلف، برای مطالعه زنان خانه‌دار در ایران مناسب است، زیرا ادراک شخصی از کیفیت زندگی در این گروه تحت تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی قرار دارد.

اسکوینگتون و همکاران^۱ (۲۰۰۴) استدلال می‌کنند که کیفیت زندگی به‌شدت به نگرش‌ها و انتظارات فردی وابسته است و این انتظارات می‌توانند تحت تأثیر تحصیلات و جایگاه اجتماعی تغییر کنند. در همین زمینه، یافته‌های زمانی، حسینی و رحمتیان (۲۰۲۴) نشان می‌دهد که آموزش، فراتر از نقش انتقال دانش، ابزاری برای رشد شخصی و اجتماعی است؛ به‌گونه‌ای که از طریق افزایش مهارت‌های شناختی، سلامت روان و احساس عاملیت در تصمیم‌گیری، به ارتقای کارآمدی و در نهایت بهبود ادراک ذهنی از کیفیت زندگی منجر می‌شود. این دیدگاه به‌ویژه در مورد زنان خانه‌دار تحصیل‌کرده اهمیت دارد، زیرا تحصیلات ممکن است انتظارات آن‌ها را از زندگی افزایش دهد، اما عدم تحقق این انتظارات (مانند مشارکت اقتصادی) می‌تواند به کاهش رضایت از زندگی منجر شود. بنابراین، در این پژوهش، کیفیت زندگی با استفاده از ابزار استاندارد WHOQOL-BREF سنجیده شده است که امکان ارزیابی ابعاد چهارگانه را به‌صورت نظام‌مند فراهم می‌کند.

سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی یکی از مفاهیم محوری در تحلیل‌های جامعه‌شناختی است که به‌عنوان واسطه‌ای کلیدی در رابطه میان تحصیلات و کیفیت زندگی در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. پاتنام (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از شبکه‌های

1. Skevington et al.

اجتماعی، اعتماد و هنجارهای متقابل تعریف می‌کند که کنش‌های هماهنگ را تسهیل کرده و کارایی جامعه را افزایش می‌دهند. او تأکید دارد که سرمایه اجتماعی در حوزه سلامت و رفاه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا روابط اجتماعی قوی می‌توانند به بهبود سلامت روانی و جسمانی کمک کنند. کلمن (۱۹۸۸) سرمایه اجتماعی را از منظر کارکردی تعریف کرده و آن را مجموعه‌ای از ساختارهای اجتماعی می‌داند که کنش‌های خاصی را برای افراد یا گروه‌ها تسهیل می‌کنند. او معتقد است که نهادهایی مانند خانواده و سازمان‌های مذهبی می‌توانند سرمایه اجتماعی را تولید کنند، که این امر به ویژه در مورد زنان خانه‌دار که در شبکه‌های خانوادگی و اجتماعی فعالیت می‌کنند، حائز اهمیت است. آپهوف (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی را به دو دسته ساختاری و شناختی تقسیم می‌کند. سرمایه اجتماعی ساختاری شامل نقش‌ها، قوانین، رویه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است که الگوهای تعامل اجتماعی را شکل می‌دهند، در حالی که سرمایه اجتماعی شناختی شامل ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورهایی است که همکاری را ترویج می‌کنند. در این پژوهش، سرمایه اجتماعی به دو بعد شناختی (اعتماد و آگاهی) و ساختاری (مشارکت و حمایت) تقسیم شده است. اعتماد، شامل اعتماد شخصی، تعمیم‌یافته و نهادی، به عنوان یک عنصر شناختی کلیدی در نظر گرفته شده است، زیرا به گفته پاتنام، اعتماد هسته اصلی سرمایه اجتماعی است. آگاهی، براساس تعریف افه و فوش^۱ (۲۰۰۲)، به عنوان حساسیت و علاقه‌مندی به مسائل اجتماعی و سیاسی، پیش شرطی برای مسئولیت مدنی و کنشگری اجتماعی است. مشارکت و حمایت اجتماعی نیز به عنوان مؤلفه‌های ساختاری، به ترتیب از نظریه‌های پاتنام و کلمن استخراج شده‌اند و نشان‌دهنده تعاملات فعال و پشتیبانی‌های مادی و عاطفی در شبکه‌های اجتماعی هستند.

تحصیلات دانشگاهی: تحصیلات دانشگاهی به عنوان یک متغیر مستقل اصلی در این پژوهش، نه تنها به عنوان ابزاری برای کسب دانش، بلکه به عنوان عاملی برای تحول هویت، افزایش توانمندی‌ها و گسترش شبکه‌های اجتماعی در نظر گرفته شده است. هانگ و همکاران^۲ (۲۰۰۹) در یک فرا-تحلیل نشان دادند که تحصیلات با افزایش سرمایه اجتماعی، به ویژه در ابعاد اعتماد و مشارکت، رابطه معناداری دارد. این امر

1. Offe and Fuchs
2. Huang

می‌تواند از طریق ایجاد شبکه‌های اجتماعی گسترده‌تر و تقویت مهارت‌های ارتباطی رخ دهد. تحصیلات دانشگاهی به‌عنوان یک متغیر مستقل، نه تنها دانش و مهارت‌ها را افزایش می‌دهد، بلکه انتظارات و توقعات زنان را از زندگی تغییر می‌دهد (کریستوفرسن، ۲۰۱۸). با این حال، در صورتی که این انتظارات به دلیل محدودیت‌های اجتماعی یا اقتصادی (مانند خانه‌داری) برآورده نشود، ممکن است به کاهش رضایت از زندگی منجر شود. این دیدگاه با نظریه «رازوری زنانه» فریدان^۱ (پری^۲، ۲۰۲۱۰) هم‌راستا است که نشان داد زنان تحصیل کرده‌ای که به دلیل خانه‌داری از مشارکت اقتصادی محروم می‌شوند، ممکن است دچار افسردگی و احساس از خودبیگانگی شوند. در این پژوهش، فرض بر این است که تحصیلات دانشگاهی از طریق متغیرهای واسطه‌ای مانند سرمایه اجتماعی و قدرت تصمیم‌گیری، اثر غیرمستقیم مثبتی بر کیفیت زندگی دارد، اما اثر مستقیم آن ممکن است به دلیل عدم تحقق انتظارات، منفی باشد.

پایگاه اجتماعی-اقتصادی: پایگاه اجتماعی-اقتصادی به‌عنوان یک متغیر زمینه‌ای، نقش مهمی در شکل‌دهی کیفیت زندگی زنان خانه‌دار ایفا می‌کند. این مفهوم در این پژوهش به‌صورت ترکیبی از وضعیت اقتصادی خانواده و منزلت شغلی همسر تعریف شده است.

قدرت تصمیم‌گیری: قدرت تصمیم‌گیری زنان در خانواده به‌عنوان یک متغیر کلیدی در این پژوهش در نظر گرفته شده است، زیرا در نظریه‌های توانمندسازی زنان (کبیر، ۱۹۹۹؛ زمانی مقدم و افشانی، ۱۴۰۰) و برابری جنسیتی (توسلی و سعیدی، ۱۳۹۰)، این متغیر به‌عنوان شاخصی از توانمندی و خودمختاری زنان در نظر گرفته می‌شود. برخلاف پایگاه اجتماعی-اقتصادی که به‌طور سنتی بر درآمد، دارایی، و منزلت شغلی همسر تمرکز دارد، قدرت تصمیم‌گیری بر جنبه‌های غیراقتصادی مانند کنترل بر تصمیمات خانوادگی (اقتصادی، اجتماعی، و تربیت فرزندان) تأکید دارد. این متغیر به‌ویژه برای زنان خانه‌دار که فاقد درآمد مستقل هستند، اهمیت دارد، زیرا می‌تواند نشان‌دهنده سطح برابری جنسیتی و تأثیر تحصیلات دانشگاهی بر جایگاه اجتماعی آنها باشد. در این پژوهش، قدرت تصمیم‌گیری به‌صورت یک سازه مستقل تعریف شده

1. Friedan
2. parry

است که تحت تأثیر تحصیلات دانشگاهی قرار می‌گیرد و به نوبه خود بر سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی اثر می‌گذارد.

چارچوب نظری مطالعه حاضر بر ترکیب تعریف WHO از کیفیت زندگی، نظریه‌های سرمایه اجتماعی پاتنام، کلمن و آپهوف، و دیدگاه‌های مرتبط با تأثیر تحصیلات بر توانمندی و انتظارات بنا شده است. این چارچوب فرض می‌کند که تحصیلات دانشگاهی می‌تواند از طریق افزایش سرمایه اجتماعی (اعتماد، آگاهی، مشارکت و حمایت) و بهبود قدرت تصمیم‌گیری، کیفیت زندگی زنان خانه‌دار را تحت تأثیر قرار دهد. عملیاتی‌سازی متغیرها در این پژوهش به این صورت است:

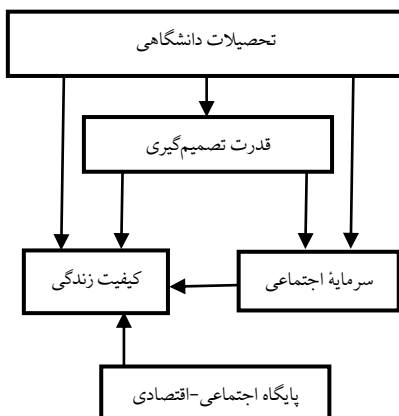
کیفیت زندگی: با استفاده از پرسشنامه WHOQOL-BREF در چهار بعد سلامت جسمانی، روانی، روابط اجتماعی و سلامت محیط سنجیده می‌شود.

سرمایه اجتماعی: شامل دو بعد شناختی (اعتماد و آگاهی) و ساختاری (مشارکت و حمایت) با گویه‌های استخراج شده از منابع استاندارد و بومی‌سازی شده.

تحصیلات دانشگاهی: شامل زنان دانش‌آموخته و دانشجوی.

پایگاه اجتماعی-اقتصادی: ترکیبی از درآمد، دارایی و منزلت شغلی همسر.

قدرت تصمیم‌گیری: با گویه‌های مرتبط با تصمیم‌گیری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و تربیت فرزندان سنجیده می‌شود.

شکل ۱. مدل نظری-مفهومی پژوهش

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-تحلیلی از نوع پیمایشی با طرح مقطعی است. جامعه آماری شامل کلیه زنان متأهل خانه‌دار ۲۵ تا ۵۹ ساله ساکن در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران در سال ۱۳۹۷ بود. نمونه‌ای به حجم ۴۰۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. پس از تقسیم مناطق شهری به خوشه‌های جغرافیایی، نمونه‌گیری به صورت تصادفی در سطوح منطقه، ناحیه و محله انجام گرفت. داده‌ها از طریق پرسشنامه و با روش مصاحبه حضوری توسط پرسشگران آموزش دیده جمع‌آوری شد. تمامی شرکت‌کنندگان پس از تشریح اهداف پژوهش، رضایت آگاهانه خود را برای شرکت در تحقیق اعلام کردند.

۴-۱. فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی و مدل نظری، فرضیه‌های پژوهش عبارت‌اند از:

۱. میان سن و کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد.
۲. میان برخورداری از آموزش عالی و عدم برخورداری از آن با کیفیت زندگی در زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد.
۳. میان برخورداری از سطوح مختلف آموزش عالی و کیفیت زندگی در زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد.
۴. میان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد.
۵. میان پایگاه اجتماعی-اقتصادی زنان متأهل خانه‌دار و ابعاد مختلف آن با کیفیت زندگی رابطه معنادار وجود دارد.

۴-۲. ابزار و متغیرهای پژوهش

کیفیت زندگی: این متغیر وابسته با استفاده از نسخه استاندارد ایرانی پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان جهانی بهداشت WHOQOL-BREF سنجیده شد. این پرسشنامه در بسیاری از مطالعات کیفیت زندگی در سراسر دنیا از جمله ایران به کار گرفته شده و روایی و پایایی مطلوبی داشته است (نجات و همکاران، ۱۳۸۵). این ابزار شامل ۲۶ گویه است که چهار بُعد سلامت جسمانی، روانی، روابط اجتماعی و سلامت محیط را

ارزیابی می‌کند. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ تأیید شد.

تحصیلات دانشگاهی: متغیر مستقل اصلی به صورت یک متغیر دوحالتی (صفر و یک) تعریف شد: گروه اول زنان خانه‌دار با تحصیلات دیپلم و کمتر (کد صفر) و گروه دوم، زنان خانه‌دار برخوردار از تحصیلات دانشگاهی (دانشجو یا دانش‌آموخته، کد یک).

سرمایه اجتماعی: این متغیر با یک مقیاس محقق ساخته و با الهام از ادبیات نظری و ابزارهای استاندارد (مانند اونیکس و بولن^۱، ۱۹۹۸ و رستن و آکینرودویه^۲، ۲۰۰۲) سنجیده شد. این مقیاس ابعاد شناختی (شامل اعتماد شخصی، تعمیم یافته و نهادی؛ و آگاهی اجتماعی) و ساختاری (شامل مشارکت و حمایت اجتماعی) را پوشش می‌داد. پایایی این متغیر در این پژوهش با آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد.

قدرت تصمیم‌گیری: این متغیر واسطه‌ای با ۶ گویه محقق ساخته در طیف لیکرت سنجیده شد که به مشارکت زن در تصمیمات اقتصادی، اجتماعی و امور فرزندان می‌پرداخت. ضریب پایایی این مقیاس ۰/۸۳ بود.

پایگاه اجتماعی-اقتصادی: این متغیر با شاخصی ترکیبی شامل درآمد خانواده، دارایی‌ها، و منزلت شغلی همسر سنجیده شد.

۳-۴. روش تحلیل داده‌ها

داده‌ها پس از جمع‌آوری، با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و AMOS نسخه ۱۸ تحلیل شدند. برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی از آمار توصیفی، برای بررسی روابط دومتغیره از آزمون‌های همبستگی پیرسون و تفاوت میانگین (t-test) و برای آزمون مدل مفهومی پژوهش و تحلیل روابط علی میان متغیرهای پنهان از مدل‌سازی معادلات ساختاری^۳ استفاده شد. پیش از اجرای مدل، روایی سازه تمامی متغیرها از طریق تحلیل عامل تأییدی^۴ بررسی و تأیید گردید (جدول ۱).

1. P.Bullen & J.Onyx
2. D.Ruston & L. Akinrodoye
3. Structural Equation Modeling(SEM)
4. Confirmatory factor analysis(CFA)

جدول ۱. نتایج شاخص‌های برازش تحلیل عامل تأییدی پرسشنامه پژوهش

قدرت تصمیم‌گیری	کیفیت زندگی	ابعاد سرمایه اجتماعی				سرمایه اجتماعی	دامنه پذیرفتنی	شاخص
		مشارکت	اعتماد	آگاهی	حمایت			
۲/۶۲	۳/۴۲	۳/۲۶	۳/۳۳	۳/۲۸	۴/۱۳	۳/۶۶	۵ تا ۱	CMIN/DF کای اسکوئر نسبی
.۹۸	.۹۲	.۹۷	.۹۳	.۹۴	.۸۶	.۸۲	۱ تا .۹	CFI شاخص برازش تطبیقی
.۹۵	.۸۷	.۹۵	.۹۰	.۹۲	.۸۵	.۷۵	۱ تا .۹	NFI شاخص برازش هنجار شده
.۰۶۴	.۰۶۴	.۰۷۵	.۰۷۷	.۰۷۶	.۰۸۳	.۰۷۵	کمتر از .۰۹	RMSEA ریشه میانگین مربعات خطای برآورد

۴-۴. محدودیت‌های پژوهش

طرح مقطعی این پژوهش، استنتاج قطعی روابط علی را محدود می‌سازد. همچنین، اتکا به داده‌های خوداظهاری ممکن است پاسخ‌ها را تحت تأثیر سوگیری مطلوبیت اجتماعی قرار داده باشد. این محدودیت‌ها در تفسیر نتایج مدنظر قرار گرفته‌اند.

۵. یافته‌ها

از مجموع ۴۰۰ پاسخگویی مورد مطالعه، ۴۱ درصد یعنی ۱۶۴ نفر، تحصیلات دانشگاهی داشتند که از این تعداد ۲۷ درصد دانشجوی و ۷۳ درصد دانش‌آموخته بودند.

جدول ۲. آماره‌های توصیفی نمونه‌ها برحسب تحصیلات

فاقد تحصیلات دانشگاهی			دارای تحصیلات دانشگاهی		
درصد فراوانی معتبر	فراوانی	سطح تحصیلی	درصد فراوانی معتبر	فراوانی	مقطع
۶/۴	۱۵	بی‌سواد و کم‌سواد	۱۳/۴	۲۲	کاردانی
۷/۲	۱۷	ابتدایی	۵۳/۷	۸۸	کارشناسی
۱۲/۷	۳۰	راهنمایی	۲۵	۴۱	کارشناسی ارشد
۱۱/۴	۲۷	دبیرستان	۳	۵	دکتری حرفه‌ای
۶۲/۳	۱۴۷	دیپلم	۴/۹	۸	دکتری تخصصی
۱۰۰	۲۳۶	کل	۱۰۰	۱۶۴	کل

جدول ۳. آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	انحراف معیار	دامنه تغییرات	چولگی	کشیدگی
کیفیت زندگی	۵۳/۷۹	۱۴/۲۹	۸۰/۷۷	-۰/۳۶۲	-۰/۰۲۴
سلامت روانی	۶۰/۹۰	۱۷/۱۹	۹۱/۶۷	۰/۲۲۸	-۰/۴۰۶
سلامت جسمانی	۵۵/۲۵	۱۴/۹۲	۹۴/۵۶	-۰/۱۸۶	۰/۴۴۵
روابط اجتماعی	۵۴	۱۹/۱۵	۹۹	-۰/۴۲۲	۰/۰۳۱
سلامت محیط	۴۶/۰۹	۱۸/۵۶	۸۹/۶۳	-۰/۳۷۶	-۰/۴۳۰
سرمایه اجتماعی	۴۳/۵۵	۲۸/۹۸	۷۵	۰/۱۳۴	-۰/۰۶۰
قدرت تصمیم‌گیری	۳۸/۳۶	۱۷/۲۴	۷۸/۱۳	۰/۲۳۲	-۰/۰۶۰۵
سن	۳۸/۳۹	۸/۳۱	۳۴	۰/۲۴۳	۰/۲۸۹

۱-۵. آزمون فرضیه‌های تحقیق

۱. میان سن و کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد.

در بررسی فرضیه ارتباط میان سن زنان مورد مطالعه و کیفیت زندگی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد با توجه به سطح معناداری بالای ۵ درصد، رابطه معناداری بین سن و کیفیت زندگی وجود ندارد (ضریب همبستگی $-۰/۰۸۶$). یعنی با بالا رفتن سن، میزان کیفیت زندگی تغییری نکرده است. البته باید توجه داشت که محدوده سنی زنان مورد مطالعه ۲۵ تا ۵۹ سال است و با توجه به حد نهایی سن ۵۹ سال، اثرات منفی سالمندی به حداقل رسیده است. ضمن آن که میانگین سنی در افراد نمونه ۳۸ سال بوده که نسبتاً پایین است و فراوانی زنان در بالاترین گروه سنی (۵۵ تا ۵۹ سال) فقط $۳/۸$ بوده است.

۲. میان برخورداری از آموزش عالی و عدم برخورداری از آن با کیفیت زندگی در زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد.

برای بررسی مهم‌ترین فرضیه پژوهش از آزمون تفاوت میانگین استفاده شد. نتایج نشان داد که تفاوت معناداری در کیفیت زندگی زنان برخوردار و نابرخوردار از تحصیلات دانشگاهی وجود دارد. میانگین کیفیت زندگی در زنان دارای تحصیلات دانشگاهی $۸۴/۱۴$ و در زنان فاقد تحصیلات دانشگاهی $۸۰/۴۱$ بوده است. نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها در ارتباط میان تحصیلات دانشگاهی و ابعاد مختلف کیفیت زندگی (جدول

۴) نشان داد که بین ابعاد جسمانی و روابط اجتماعی با دارا بودن تحصیلات دانشگاهی رابطه معناداری وجود دارد اما در مورد سایر ابعاد رابطه معناداری مشاهده نشد.

جدول ۴. نتایج تفاوت میانگین ابعاد کیفیت زندگی به تفکیک تحصیلات دانشگاهی

sig	df	t	دارای تحصیلات	فائد تحصیلات	ابعاد کیفیت زندگی
			دانشگاهی	دانشگاهی	
			تعداد=۱۶۴	تعداد=۲۳۶	
۰/۰۰۵	۳۹۲/۶۶	-۲/۸۲	۲۳/۱۴	۲۲/۰۰	جسمانی
۰/۲۹۱	۳۸۶	-۱/۰۵	۲۳/۱۳	۲۲/۴۸	محیطی
۰/۰۰۵	۳۸۵/۸۱	-۲/۹۸	۹/۸۷	۹/۲۱	روابط اجتماعی
۰/۰۶۲	۳۹۵	-۱/۸۶	۲۱/۰۷	۲۰/۲۹	روانی
۰/۰۱۲	۳۹۸	-۳/۷۳	۸۴/۱۴	۸۰/۴۱	کیفیت زندگی

۳. میان برخورداری از سطوح مختلف آموزش عالی و کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد.

در بررسی ارتباط میان سطح تحصیلات دانشگاهی و کیفیت زندگی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد که در بین ابعاد کیفیت زندگی تنها بعد محیطی آن رابطه معناداری با سطح تحصیلات دانشگاهی دارد. البته با توجه به ضریب همبستگی ۰/۲۴۵ رابطه مثبت و از نوع همبستگی ضعیف ارزیابی می‌شود.

۴. میان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار رابطه معنادار وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد رابطه معنادار و مثبتی میان دو متغیر سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی وجود دارد. با توجه به ضریب همبستگی ۰/۶۰۵ این رابطه، با شدت متوسط ارزیابی می‌شود. ضریب همبستگی برای ابعاد کیفیت زندگی نیز معنادار بود: بعد جسمی (۰/۴۱۶)، روانی (۰/۵۰۹)، روابط اجتماعی (۰/۵۱۷) و محیطی (۰/۲۴۵). برای سنجش رابطه بین ابعاد سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی نیز با توجه به سطح سنجش فاصله‌ای متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد بین تمام ابعاد سرمایه اجتماعی با کیفیت رابطه معنادار مثبتی با شدت متوسط وجود دارد و در این میان بعد حمایت بیشترین ضریب همبستگی (۰/۵۹۶) و بعد اعتماد کمترین ضریب همبستگی (۰/۳۲۴) را دارا می‌باشد.

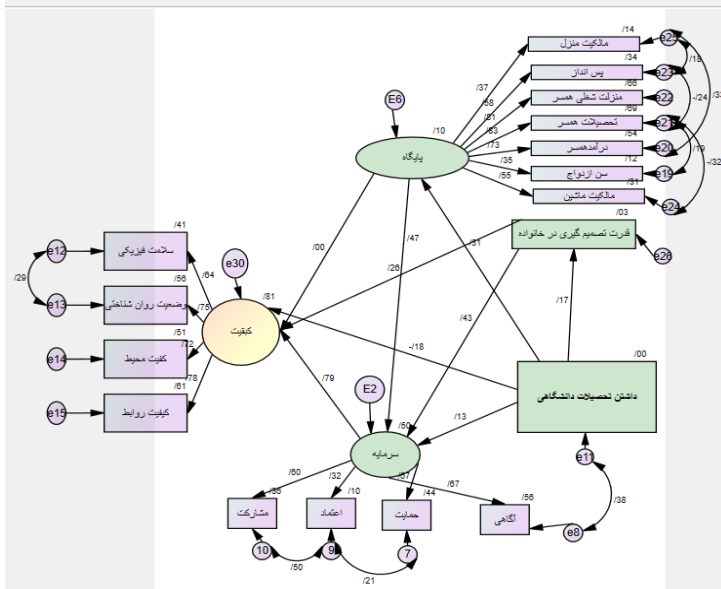
۵. میان پایگاه اجتماعی-اقتصادی زنان متأهل خانه‌دار و ابعاد آن با کیفیت زندگی رابطه معنادار وجود دارد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد رابطه معناداری بین دو متغیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی زنان و کیفیت زندگی با ضریب همبستگی (۰/۳۷۲) و شدت ضعیف وجود دارد و با بالا رفتن پایگاه، میزان کیفیت زندگی هم افزایش یافته است.

۵-۲. تحلیل مدل پژوهش با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری

در این پژوهش جهت پاسخگویی به این پرسش که آیا مدل نظری پژوهش منطبق با داده‌های تجربی می‌باشد، از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار ایموس ۱۸ استفاده شد. «آموزش عالی» به معنای برخورداری از تحصیلات دانشگاهی به‌عنوان متغیر مستقل اصلی، «کیفیت زندگی» متغیر وابسته و «سرمایه اجتماعی» و «قدرت تصمیم‌گیری» به‌عنوان متغیر واسط و «پایگاه اجتماعی-اقتصادی» به‌عنوان متغیر زمینه‌ای در نظر گرفته شدند. قبل از آزمون مدل، ابتدا اعتبار سازه‌ای متغیرها و ابعاد و گویه‌های طیف لیکرتی بررسی شد تا معلوم گردد هر متغیر توسط همه ابعاد و گویه‌هایش به‌طور تجربی نیز پشتیبانی و تأیید شده است. به این ترتیب با اصلاحاتی که انجام شد اطمینان حاصل شد که فقط متغیرها و ابعاد و گویه‌هایی وارد مدل شوند که اعتبار سازه لازم را دارند. پس از ورود متغیرها و شاخص‌ها به مدل و انجام مراحل اجرایی اولیه، مدل نظری تحقیق مورد آزمون قرار گرفت و پس از فرآیند اصلاح، به برازش مطلوب رسید و تأیید شد. شاخص‌های نهایی برازش مدل، انطباق قابل قبول آن با داده‌های تجربی را تأیید کردند. مقدار کای اسکوئر نسبی (CMIN/DF) برابر با ۳/۴ به‌دست آمد که در دامنه پذیرفتنی (بین ۱ تا ۵) قرار دارد. شاخص برازش تطبیقی ((CFI برابر با ۰/۹۲ بود که بالاتر از حد مطلوب (۰/۹۰) است. هم‌چنین ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) با مقدار ۰/۰۷۳، کمتر از آستانه ۰/۰۹ به‌دست آمد که نشان‌دهنده برازش مناسب مدل است. این نتایج نشان می‌دهند که مدل نهایی تحقیق از اعتبار لازم برای تحلیل روابط علی برخوردار است.

شکل ۲. مدل ساختاری تحقیق

جدول ۵. تأثیرات استاندارد ضرائب رگرسیونی متغیرهای تحقیق

	اثر	تحصیلات دانشگاهی	پایگاه	سرمایه اجتماعی	قدرت تصمیم‌گیری
کیفیت زندگی	مستقیم	-.۱۷۵	-.۰۰۴	.۷۹۳	.۲۵۹
	غیر مستقیم	.۳۲۰	.۳۷۶	-	.۳۴۰
	کلی	.۱۴۵	.۳۷۲	.۷۹۳	.۵۹۹
پایگاه اجتماعی-اقتصادی	مستقیم	.۳۱۱	-	-	-
	غیر مستقیم	-	-	-	-
	کلی	.۳۱۱	-	-	-
سرمایه اجتماعی	مستقیم	.۱۲۷	.۴۷۴	-	.۴۲۸
	غیر مستقیم	.۲۲۲	-	-	-
	کلی	.۳۴۹	.۴۷۴	-	.۴۲۸
قدرت تصمیم‌گیری	مستقیم	.۱۷۴	-	-	-
	غیر مستقیم	-	-	-	-
	کلی	.۱۷۴	-	-	-

$p < 0/001$

جدول شماره (۵) تأثیرات استاندارد ضرایب رگرسیونی متغیرهای اصلی تحقیق را به تفکیک اثر مستقیم، غیرمستقیم و کلی، در چهار متغیر تحقیق (کیفیت زندگی، پایگاه اجتماعی-اقتصادی، سرمایه اجتماعی و قدرت تصمیم‌گیری) نشان می‌دهد. به‌عنوان نمونه، تحصیلات دانشگاهی دارای اثر مستقیم منفی (۰/۱۷۵-) و اثر غیرمستقیم مثبت (۰/۳۲۰) بر کیفیت زندگی است که در مجموع منجر به اثر کلی مثبت (۰/۱۴۵) شده است. پایگاه اجتماعی-اقتصادی نیز نقش واسطه مهمی ایفا کرده و بیشترین اثر غیرمستقیم (۰/۳۷۶) را از متغیر تحصیلات بر کیفیت زندگی منتقل می‌کند. همچنین، سرمایه اجتماعی اثر مستقیمی برابر با ۰/۷۹۳ بر کیفیت زندگی دارد، و قدرت تصمیم‌گیری نه تنها به‌صورت مستقیم بر کیفیت زندگی (۰/۲۵۹) اثرگذار است، بلکه از طریق مسیرهای غیرمستقیم (۰/۳۴۰) نیز بر آن تأثیر می‌گذارد و در مجموع اثر کلی برابر با ۰/۵۹۹ را بر جای می‌گذارد. نتایج این جدول به‌خوبی نقش میانجی برخی متغیرها و پیچیدگی روابط علی در مدل تحقیق را آشکار می‌سازد.

۶. نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر پیچیده تحصیلات دانشگاهی بر کیفیت زندگی زنان متأهل خانه‌دار بود. یافته‌های این پژوهش تصویری چند بعدی و ظریف از این رابطه را به نمایش می‌گذارد که در نگاه اول ممکن است متناقض به نظر برسد. از یک سو تحلیل‌های مقایسه‌ای نشان دادند که میانگین کیفیت زندگی در زنان دارای تحصیلات دانشگاهی (۸۴/۱۴) به‌طور معناداری بالاتر از زنان فاقد تحصیلات دانشگاهی (۸۰/۴۱) است، به‌ویژه در دو بعد جسمانی و روابط اجتماعی این تفاوت برجسته بود. این یافته با نتایج پژوهش جاود (۲۰۱۶) همسو است. او در پژوهشی مشابه در زنان مسلمان و خانه‌دار کشور هند، با استفاده از آزمون تفاوت میانگین‌ها نتیجه گرفت زنان برخوردار از تحصیلات دانشگاهی در مقایسه با زنان نابرخوردار، کیفیت زندگی بالاتری در ابعاد سلامت جسمانی، سلامت روانی و روابط اجتماعی دارند، درحالی‌که تفاوت معناداری در بعد محیطی کیفیت زندگی در این دو دسته

مشاهده نکرد. با این حال، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از نمونه‌گیری تصادفی و کنترل متغیرهای واسطه‌ای، گامی فراتر از آن مطالعه برداشته است.

از سوی دیگر تحلیل مدل معادلات ساختاری به‌عنوان هسته علی این پژوهش، لایه‌های عمیق‌تری از این رابطه را آشکار ساخت. اگرچه اثر کلی استاندارد تحصیلات بر کیفیت زندگی مثبت (۰/۱۴۵) بود، این اثر حاصل جمع یک تأثیر مستقیم منفی (۰/۱۷۵-) و یک تأثیر غیرمستقیم مثبت (۰/۳۲) است. این یافته کلیدی، تناقض ظاهری را به‌خوبی تبیین می‌کند: تحصیلات دانشگاهی به‌خودی‌خود و به‌صورت مستقیم به‌دلیل افزایش سطح انتظاراتی که در چارچوب نقش سنتی خانه‌داری محقق نمی‌شوند می‌تواند به عاملی برای کاهش رضایت از زندگی تبدیل شود. این نتیجه‌گیری، استدلال کریستوفرسن (۲۰۱۸) را تأیید می‌کند که معتقد بود تحصیلات بالاتر در صورت عدم تحقق انتظارات، به کاهش رضایت از زندگی می‌انجامد. همچنین، این یافته با تحلیل کلاسیک بتی فریدان (۲۰۱۰) از «رازوری زنانه» همخوانی دارد که نشان داد زنان تحصیل کرده خانه‌دار به‌دلیل عدم تحقق پتانسیل‌های اجتماعی خود، دچار احساس بیگانگی و ناکامی می‌شوند. با این حال تحصیلات دانشگاهی به‌صورت غیرمستقیم و از طریق متغیرهای واسطه‌ای کلیدی، این اثر منفی را جبران کرده و آن را به یک نتیجه مثبت کلی مبدل می‌سازد. تحلیل مسیر نشان داد که تحصیلات دانشگاهی تأثیر مثبتی بر قدرت تصمیم‌گیری زنان در خانواده (۰/۱۷)، پایگاه اجتماعی-اقتصادی (۰/۳۱) و سرمایه اجتماعی (۱۲٪) دارد. این متغیرهای توانمندساز به‌ویژه سرمایه اجتماعی با ضریب تأثیر (۰/۷۹) نقشی تعیین‌کننده در ارتقای کیفیت زندگی ایفا می‌کنند. اهمیت این متغیر با طیف وسیعی از مطالعات پیشین از جمله پاتنام (۲۰۰۰)، ریکونا (۲۰۰۳)، و هانگرو و کراسبی (۲۰۰۳) که همگی بر رابطه مثبت و معنادار سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی تأکید کرده‌اند، همسو است. همچنین، نقش پایگاه اقتصادی-اجتماعی به‌عنوان یک متغیر واسطه مهم، یافته‌های زارعی قبادی و همکاران (۱۴۰۱) را تأیید می‌کند که نشان داده بود پایگاه همسر بیشترین تأثیر را بر کیفیت زندگی زنان دارد. در نهایت، الگوی کلی تأثیرگذاری مستقیم منفی و غیرمستقیم مثبت، به‌طور چشمگیری با نتایج مطالعه پوتاوی و همکاران (۲۰۱۴) در استرالیا مطابقت دارد که آن‌ها نیز دقیقاً به همین الگو در رابطه میان تحصیلات و رضایت از زندگی دست یافته بودند.

در مجموع، یافته‌ها به روشنی بیانگر آن‌اند که تحصیلات دانشگاهی به تنهایی تضمین‌کننده ارتقای کیفیت زندگی زنان خانه‌دار نیست. این پدیده یک شمشیر دولبه است: از یک سو، با افزایش آگاهی و انتظارات، می‌تواند منجر به نارضایتی از وضع موجود شود؛ اما از سوی دیگر، اگر به توانمندسازی واقعی زن در خانواده و اجتماع از طریق افزایش سرمایه اجتماعی، قدرت تصمیم‌گیری و ارتقای پایگاه اجتماعی - اقتصادی منجر شود، به عامل مؤثری در بهبود کیفیت زندگی تبدیل می‌گردد. از منظر سیاست‌گذاری، این نتایج بر ضرورت طراحی برنامه‌هایی تأکید دارند که فراتر از اعطای مدارک دانشگاهی، به ایجاد فرصت‌های شغلی منعطف، تقویت مشارکت اجتماعی زنان خانه‌دار و افزایش برابری جنسیتی در خانواده توجه کنند. تنها در چنین شرایطی است که می‌توان از پتانسیل کامل آموزش عالی برای بهبود زندگی این بخش بزرگ از جامعه بهره‌مند شد.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان وجود نداشته است.

- آقاسی، محمد؛ و روح‌الامین، زهراسادات (۱۴۰۲). روایت تجربه دختران دانشجو از کیفیت تغییرات هویتی. فصلنامه مطالعات دانشگاه، ۱(۳)، ۱۸۸-۱۶۵. doi:10.22035/jous.2023.5018.1033
- بخارایی، احمد؛ و شربتیان، محمدحسن (۱۳۹۳). مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر توسعه کیفیت زندگی زنان شهر مشهد. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۸(۴)، ۱۳۲-۱۰۷.
- پسران رزاق، سعید (۱۴۰۱). تحلیل جایگاه ابعاد اجتماعی کیفیت زندگی در برنامه‌های توسعه کشور. مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۵(۱)، ۳۰-۱. doi:10.22035/isih.2023.4467.4447
- توسلی، افسانه؛ و سعیدی، وحیده (۱۳۹۰). تأثیر اشتغال زنان بر ساختار قدرت در خانواده‌های شهر ایوانکی. زن در توسعه و سیاست، ۹(۳)، ۱۴۹-۱۳۳.
- حسینی امین، سیده‌نرگس؛ سیدمیرزایی، سیدمحمد؛ و ادریسی، افسانه (۱۳۹۵). مطالعه کیفیت زندگی و عوامل مؤثر بر آن، مورد مطالعه شهروندان تهرانی. فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۷(۲۷)، ۳۳-۴۷. doi: 10.22054/qjstd.2016.5939
- دفتر جمعیت، نیروی کار و اقتصاد خانوار (۱۴۰۱). چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۴۰۱. برگرفته از <https://www.amar.org.ir/Portals/0/Statistics/31436/kar1401>
- رضائی، مهدی؛ و آقابراری، ماریه (۱۴۰۲). مطالعه عوامل اجتماعی مرتبط با کیفیت زندگی زنان ۱۵ تا ۵۰ سال شهر دیواندره. فصلنامه مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، ۶(۳)، ۵۲-۳۹.
- زارعی قبادی، زهرا؛ مرادیان، یوسف؛ سحاقی، حکیم؛ و زارعی قبادی، فاطمه (۱۴۰۱). بررسی عوامل اجتماعی مختلف بر کیفیت زندگی زنان شاغل و خانه‌دار با تأکید بر ساختار قدرت در خانواده. مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۷(۵۵)، ۵۴۱-۵۲۱.
- زمانی مقدم، مسعود؛ و افشانی، سیدعلیرضا (۱۴۰۰). توانمندسازی زنان سرپرست خانوار در ایران: مروری نظام‌مند، فصلنامه رفاه اجتماعی، ۲۱(۸۰)، ۸۰-۴۵.
- زنجانی، حبیب‌الله؛ و بیات، معصومه (۱۳۸۹). بررسی تأثیر اشتغال بر کیفیت زندگی زنان در مشهد. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۲(۲)، ۱۹۰-۱۷۱.
- صادقی، رسول (۱۴۰۱). جمعیت، توسعه و تغییرات اجتماعی [سخن دبیر ویژه]. مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۴(۴)، ۶-۵. doi: 10.22035/isih.2022.41
- طلوع‌مهر، داریوش (۱۳۹۱). مقایسه کیفیت زندگی زنان شاغل فرهنگی، زنان شاغل غیرفرهنگی و زنان خانه‌دار (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.
- طیبه‌نیا، مه‌ری؛ و رحمانی، جبار (۱۳۹۵). انگیزش‌های نویافته تحولات هویتی زنان در آموزش عالی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۹(۲)، ۱۲۹-۱۰۱. doi: 10.22035/ijcr.2016.309

غفاری، غلامرضا؛ و شیرعلی، ابراهیم (۱۳۹۷). سنجش کیفیت زندگی مردم شهر تهران براساس پرسشنامه استاندارد سازمان جهانی سلامت WHOQOL-BREF. *دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، ۱(۱)، ۱۲۵-۱۵۰.

فریدونی، سمیه (۱۴۰۲). باورهای مبتنی برجنسیت و ردپای آن‌ها در بازار کار دختران دانش‌آموخته: خاستگاه انتخاب‌ها و ترجیح‌ها. *فصلنامه مطالعات دانشگاه*، ۱(۳)، ۸۵-۱۱۲. doi: 10.22035/jous.2023.5010.1031

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵. برگرفته از <https://amar.org.ir/population-and-housing-census>

مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی (۱۴۰۱). آمار آموزش عالی ایران در یک نگاه. برگرفته از <https://short-url.org/1hK5m>

نجات، سحرناز؛ منتظری، علی؛ هلاکویی نایینی، کوروش؛ محمد، کاظم؛ و مجدزاده، سیدرضا (۱۳۸۵). استانداردسازی پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان جهانی بهداشت (WHOQOL-BREF): ترجمه و روان‌سنجی گونه ایرانی. *مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی*، ۴(۴)، ۱-۱۲.

Bullen, P., & Onyx, J. (1998). *Measuring social capital in five communities in NSW: The social capital questionnaire*. Centre for Australian Community Organisations and Management (CACOM), University of Technology Sydney. Retrieved from <https://www.mapl.com.au/A2.htm>

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(Supplement), S95-S120. doi:10.1086/228943

Dinwiddie, G.Y. (2010). The health advantages of educational attainment. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (3rd ed., pp. 667-672). Elsevier. doi:10.1016/B978-0-08-044894-7.00667-1

Hosseini, S. H., Nosraty, N., & Tomraee, S. (2025). Children, healthy lifestyle, and media literacy. *Journal of Cyberspace Studies*, 9(1), 1-23. doi:10.22059/jcss.2024.387609.1120

Huang, J., Van den Brink, H.M., & Groot, W. (2009). A meta-analysis of the effect of education on social capital. *Economics of Education Review*, 28(4), 454-464. doi:10.1016/j.econedurev.2008.03.004

Javed, S., Javed, S., & Khan, A. (2016). Effect of education on quality of life and well-being. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(58), 2349-3429. doi:10.25215/0304.058

Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change*, 30(3), 435-464. doi:10.1111/1467-7660.00125

Kristoffersen, I. (2018). Great expectations: Education and subjective wellbeing. *Journal of Economic Psychology*, 66, 64-78. doi:10.1016/j.joep.2018.01.004

Offe, C., & Fuchs, S. (2002). A decline of social capital? The German case. In R. D. Putnam (Ed.), *Democracy in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society* (pp. xx-xx). New York, NY: Oxford University Press.

Oreopoulos, P., & Salvanes, K. G. (2011). Priceless: The nonpecuniary benefits of schooling. *Journal of Economic Perspectives*, 25(1), 159-184. doi:10.1257/jep.25.1.159

- Parry, M. (2010). Betty Friedan: Feminist icon and founder of the National Organization for Women. *American Journal of Public Health*, 100(9), 1584–1585. doi:10.2105/AJPH.2009.185657
- Parry, M. (2010). Betty Friedan: Feminist icon and founder of the National Organization for Women. *American Journal of Public Health*, 100(9), 1584–1585. doi:10.2105/AJPH.2009.185657
- Powdthavee, N., Lekfuangfu, W. N., & Wooden, M. (2014). What's the good of education on our overall quality of life? A simultaneous equation model of education and life satisfaction for Australia. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 54, 10–21. doi:10.1016/j.socec.2014.03.003
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Ruston, D., & Akinrodoye, L. (2002). *Social capital question bank June 2002: Questions from social capital surveys included in the social capital survey matrix 2002*. [Report].
- Skevington, S. M., Lotfy, M., & O'Connell, K. A. (2004). The World Health Organization's WHOQOL-BREF quality of life assessment: Psychometric properties and results of the international field trial. *Quality of Life Research*, 13, 299–310. doi:10.1023/B:QURE.0000018486.91360.00
- Uphoff, N. (2000). Understanding social capital: Learning from the analysis and experience of participation. In P. Dasgupta & I. Serageldin (Eds.), *Social Capital: A Multifaceted Perspective* (pp. 215–249). Washington, DC: World Bank.
- WHOQOL Group. (1996). *WHOQOL-BREF: Introduction, administration, and scoring* (WHOQOL-BREF instruction, field trial version). Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- Zamani, M., Hosseini, S. H., & Rahmatian, F. (2024). The role of education in successful business management. *Journal of Cyberspace Studies*, 8(2), 317–346. doi:10.22059/jcss.2024.101609

